

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Yardım ve İstihdam İlişkisi Ölçeğinin Geliştirilmesi*

Development of the Social Assistance and Employment Relationship Scale

Ammar SEVGİLİ¹, Bedrettin KESGİN²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet
Bölümü, ammarsevgili@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2342-4688

² Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, İnsan ve
Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, bedrertink@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9812-8966

Başvuru: 13.01.2026

Kabul: 04.06.2026

ÖZ

Bu çalışma, sosyal yardımların yoksulluğu azaltma işlevi ile istihdama engel olma riski arasındaki ikilemi, Refah Bağımlılığı ve Yoksulluk Tuzağı kuramları ekseninde incelemek için geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye literatüründe sosyal yardım-istihdam ilişkisine dair ölçek bulunmaması, makro veriler yerine doğrudan yararlanıcıların algıları üzerinden ve kültürel bağlama özgü psikometrik araçların sınırlılığı, bu çalışmanın temel hareket noktasıdır. Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi Ölçeği (SY-İ), yardımların istihdam etkisini sistemli bir şekilde ölçmek üzere tasarlanmıştır. Nicel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada, 20 maddelik taslak form ile başlanan süreçte, binişik yapı gösteren maddelerin elenmesiyle 9 maddelik nihai yapıya ulaşılmıştır. Diyarbakır ilinde 474 katılımcıdan elde edilen verilerle Açımlayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı (DFA) Faktör Analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda, toplam varyansın %51,25'ini açıklayan, "İstihdama Katkı" ve "Koşullu Sosyal Yardım" alt boyutlarından oluşan iki faktörlü yapı doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı, yeni geliştirilen ölçekler için kabul edilebilir düzey olan 0,712 olarak tespit edilmiştir. Geliştirilen ölçek, sosyal politika yapıcılarına yardımların bağımlılık yaratma riski ile istihdama teşvik edici yönünü izleme noktasında kanıta dayalı bir araç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardımlar, İstihdam Politikaları, Refah Bağımlılığı, Yoksulluk Tuzağı, Ölçek Geliştirme.

ABSTRACT

This study aims to develop a valid and reliable scale to examine the dilemma between the poverty alleviation function of social assistance and the risk of hindering employment, within the framework of Welfare Dependency and Poverty Trap theories. The primary motivation for this study is the lack of a scale addressing the relationship between social assistance and employment in the Turkish literature, as well as the limited availability of psychometric instruments tailored to the Turkish cultural context that rely on the perceptions of direct beneficiaries rather than macro-level data. The Social Assistance-Employment Relationship Scale (SY-I) was designed to systematically assess the employment effect of assistance. . Using a quantitative research design, the study began with a 20-item draft instrument and, after removing items with overlapping content, resulted in a final 9-item scale. Exploratory (EFA) and Confirmatory (CFA) Factor Analyses were performed using data obtained from 474 participants in Diyarbakır province. As a result of the analyses, a two-factor structure consisting

Atf: : Sevgili, A. & Kesgin, B. (2026).
Sosyal Yardım ve İstihdam İlişkisi
Ölçeğinin geliştirilmesi. *Toplum ve
Sosyal Hizmet Dergisi*, 37(3), 855-
878. DOI: 10.33417/tsh.1862320

* Bu çalışma Ammar SEVGİLİ tarafından Prof. Dr. Bedrettin KESGİN danışmanlığında hazırlanmış olan "Sosyal Yardım ve İstidam İkileminde Yoksullukla Mücadele: Diyarbakır Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Söz konusu tez çalışması, TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2211-Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında desteklenmiştir. Verilen destek için TÜBİTAK'a ve çalışmanın geliştirilmesinde önemli katkıları olan editöre ve isimli hakemlere teşekkür ederiz.

of “Contribution to Employment” and “Conditional Social Assistance” sub-dimensions, explaining 51.25% of the total variance, was confirmed. The Cronbach's Alpha reliability coefficient of the scale was determined to be 0.712, indicating an acceptable level of internal consistency for a newly developed scale. The developed scale provides an evidence-based tool for social policymakers to monitor the risk of dependency and the employment-incentivizing aspect of assistance.

Keywords: Social Assistance, Employment Policies, Welfare Dependency, Poverty Trap, Scale Development.

GİRİŞ

Sosyal politikanın en önemli tartışma konularından biri yoksullukla nasıl mücadele edileceğidir. Bu noktada, sosyal yardımlar, bireylerin sadece geçici temel ihtiyaçlarını karşılamaktan ibaret olmayıp; bununla birlikte dezavantajlı bireylerin toplumsal yapıya ve ekonomik hayata dahil olmalarını amaçlayan önemli bir müdahale aracıdır. Son zamanlarda literatürde tartışılan çalışma şartına bağlı sosyal yardım modelleri, yardım alanların istihdama yönlendirilmesini teşvik eden bir müdahale yöntemi olarak ön plana çıkmaktadır. Sosyal yardımların, yalnızca gelir düzeyini arttırmayı hedeflemediği, aynı zamanda bireylerin sosyal uyumunu artırmada destek olabileceği söylenebilir (Hoyne ve Rothstein, 2019).

Sosyal yardım ve istihdam arasındaki ilişki, uluslararası literatürde karmaşık bir tartışma alanıdır. Bir grup araştırmacı, Refah Bağımlılığı Kuramı (Welfare Dependency Theory) perspektifinden, sosyal yardımların sürekliliğinin bireylerin iş arama motivasyonunu düşürdüğünü ve kayıtlı istihdamı caydırdığını savunmaktadır. Örneğin, ABD'de pandemi dönemi yardımlarının kesilmesinin istihdamı kısa vadede artırdığını gösteren bulgular (Arbogast ve Dupor, 2022) ve Danimarka'da gençlere yönelik yardımların istihdam üzerindeki negatif etkisine işaret eden çalışmalar (Bargain ve Jonassen, 2022), yardımların "işsizlik tuzağı" yaratabileceği argümanını desteklemektedir. Buna karşın, diğer bir grup çalışma bu etkinin bağlama göre değiştiğini öne sürmektedir. Finlandiya'daki temel gelir deneyi (Verho vd., 2022) ve Güney Afrika'daki sosyal yardım programları (Zwane vd., 2022) üzerine yapılan araştırmalar, sosyal yardımların iş gücü piyasasına katılımı azaltmadığını, aksine hane halkı refahını artırarak istihdama geçişi kolaylaştırabileceğini ortaya koymuştur. Brezilya örneğinde ise nakit transferlerinin doğru kurgulandığında kayıtlı istihdama geçişi desteklediği görülmüştür (Fietz et al., 2024). Dolayısıyla literatürde, yardımların istihdamı bozucu etkisi ile yoksulluğu azaltıcı etkisi arasında net bir uzlaşma bulunmamaktadır (Dustmann vd., 2024).

Benzer bir durum Türkiye literatürü için de geçerlidir. Türkiye'de yapılan çalışmalar, sosyal yardımların yoksulluğu kısmen azalttığını ancak kayıtlı istihdam üzerinde kısıtlayıcı bir etki yaratabildiğini göstermektedir (Akbulut vd., 2022). Özellikle işsizlik yardımlarının uzun vadeli istihdam yaratmaktan ziyade geçici bir koruma sağladığı, bu nedenle sistemin sosyal korumanın ötesine geçerek resmi istihdamı teşvik edici yönünün güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Sipahi, 2022).

Mevcut literatür zengin olmakla birlikte, önemli bir metodolojik sınırlılık göze çarpmaktadır. Sosyal yardım ve istihdam ilişkisini inceleyen çalışmaların büyük çoğunluğu ya nitel yöntemlere dayanmakta ya da ikincil veriler üzerinden yapılan ekonometrik analizlerle sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmalar, istihdam oranlarındaki değişimi makro düzeyde ölçebilse de yardım alan bireylerin istihdama yönelme süreçlerindeki algılarını, motivasyonlarını ve karşılaştıkları psikososyal engelleri doğrudan ölçen geçerli ve güvenilir, standartlaştırılmış psikometrik ölçme araçları sınırlıdır. Politikalar, sadece ekonomik teşviklere değil, bireyin yardım-istihdam dengesini nasıl algıladığına da bağlıdır. Doğrudan yararlanıcıların perspektifinden bu ilişkiyi çok boyutlu olarak ölçen özgün bir ölçeğe duyulan ihtiyaç açıktır.

Bu gereklilikten yola çıkarak bu çalışma, sosyal yardım alan bireylerin yardımların istihdama katkısına ve koşulluluk ilkesine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla "Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi Ölçeği" (SY-İ) adı verilen özgün bir ölçme aracı geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışma kapsamında şu temel araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Geliştirilen SY-İ ölçeği, sosyal yardım ve istihdam arasındaki ilişkiyi ölçmek için geçerli ve güvenilir bir yapı sunmakta mıdır?

2. Ölçeğin alt boyutları, teorik beklentilerle uyumlu olarak ayrışmakta mıdır?

Geliştirilen bu ölçek, literatürdeki metodolojik boşluğu doldurarak hem teorik hem de pratik alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmaya konu olan bu ölçek teorik olarak, sosyal politika literatüründe genellikle makro verilerle tartışılan *yardım-istihdam ikilemini* mikro düzeyde ve birey odaklı ölçmeye olanak tanıyacaktır. Uygulama düzeyinde ise bu ölçek, politika yapıcılarının ve sosyal hizmet uzmanlarının, hangi yardım modellerinin (koşullu/koşulsuz) bireylerde istihdam motivasyonu yarattığını, hangilerinin ise bağımlılık riski taşıdığını tespit etmeleri için somut, sayısal ve izlenebilir veriler sunacaktır. Sosyal politika uygulamalarından kanıta dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi,

sadece makro-ekonomik verilerin değil, aynı zamanda bu hizmetlerin doğrudan muhatabı olan bireylerin öznel deneyimlerinin ve sistemle kurdukları etkileşimin ciddiye alınmasıyla mümkündür. Bu ölçek, sosyal yardımları pasif bir aktarım mekanizması olarak gören paternalist yaklaşımın ötesine geçerek; bireyin bu yardımları kendi yaşam projeleri ve istihdam kararları içinde nasıl anlamlandırdığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yönüyle çalışma, daha etkili ve kanıta dayalı sosyal politika stratejilerinin geliştirilmesi için kritik bir araç niteliğindedir.

Çalışmanın teorik zemini, Refah Bağımlılığı Kuramı (Welfare Dependency Theory) ve Yoksulluk Tuzağı (Poverty Trap) yaklaşımlarına dayanmaktadır. Refah Bağımlılığı Kuramı, yardımların bireylerde atalet yaratarak iş arama davranışını azalttığı riskine odaklanırken (Kraay ve McKenzie, 2014); Yoksulluk Tuzağı yaklaşımı, düşük ücretli işe girişin yardım kaybına yol açarak bireyin yoksulluk döngüsüne girme riskini açıklamaktadır (Coomes vd., 2011). Geliştirilen ölçek, bu iki teorik riski (bağımlılık ve tuzak) ve bunlara karşı geliştirilen istihdama katkı politikalarının birey üzerindeki yansımaları "İstihdama Katkı" ve "Koşullu Sosyal Yardım" boyutlarıyla ele almaktadır.

Makalenin devamında; öncelikle kuramsal ve kavramsal altyapı, ardından ölçek geliştirme sürecinin aşamaları, madde havuzunun oluşturulması ve örneklem yapısı detaylandırılacaktır. Ardından, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile elde edilen geçerlik ve güvenirlik bulguları sunulacaktır. Son bölümde ise, elde edilen psikometrik yapının literatürdeki tartışmalarla (aktivasyon, bağımlılık kültürü ve yoksulluk tuzağı) ilişkisi tartışılarak, politika önerileri sunulacaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE: REFAH BAĞIMLILIĞI VE YOKSULLUK TUZAĞI BAĞLAMINDA SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal yardım programlarının istihdam piyasası üzerindeki etkileri, temel olarak Refah Bağımlılığı Kuramı (Welfare Dependency Theory) ve Yoksulluk Tuzağı (Poverty Trap) yaklaşımları çerçevesinde tartışılmaktadır. Refah Bağımlılığı Kuramı, kapsamlı sosyal yardım programlarının bireylerde çalışma motivasyonunu düşürerek iş gücü piyasasına katılımı caydırdığını öne sürerken; Yoksulluk Tuzağı, yetersiz kaynaklar ve fırsatlar nedeniyle bireylerin kendi kendini besleyen yoksulluk döngülerine hapsoldüğünü savunmaktadır (Kraay ve McKenzie, 2014). Literatürdeki çalışmalar, bu kuramsal varsayımların evrensel olmadığını, sonuçların programların planlanması ve yerel iş gücü piyasası koşullarına göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal yardımların çok katmanlı yapısı, sadece 'bağımlılık' veya 'tuzak' tartışmalarıyla sınırlı değildir. Güncel alanyazında bu hizmetlerin sunum biçimi; devletin birey üzerindeki korumacı ve yönlendirici rolünü ifade eden paternalist mantık ile bireyi bir hak öznesi olarak gören hak temelli yaklaşım arasındaki gerilim üzerinden de tartışılmaktadır. Paternalist bir yaklaşımla sunulan yardımlar, bireyi sistemin pasif bir alıcısı konumuna indirgeyerek sosyal vatandaşlık haklarını zayıflatılabilmektedir. Bu durum, özellikle Türkiye gibi ailevi dayanışmanın kamusal hizmetlerin boşluğunu doldurduğu Güney Avrupa Refah Modeli ülkelerinde, yardımların kurumsallaşması ve bireyselleştirilmesi önünde engel teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla geliştirilen SY-İ ölçeği, yardımların bu paternalist döngüyü kırıp kırmadığını ve bireylerin istihdam süreçlerinde kendi kaderlerini belirleme (self-determination) kapasitelerini ne ölçüde desteklediğini ölçmek açısından sosyokültürel bir zorunluluğun ürünüdür.

Refah bağımlılığı ve iş gücünden cayma etkisi üzerine yapılan güncel araştırmalar karmaşık bir tablo sunmaktadır. Örneğin, Finlandiya'daki temel gelir deneyi üzerine yapılan çalışmada, işsizlik ödeneklerinin koşulsuz bir gelirle değiştirilmesinin ilk yılda çalışma günleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür (Verho vd., 2022). Benzer şekilde Güney Afrika'daki sosyal hibelerin incelendiği bir çalışmada, yardımların hane refahını artırırken iş gücü piyasasına katılımı caydırmadığı, aksine teşvik edebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Zwane vd., 2022). Polonya'daki geniş kapsamlı nakit transferlerini inceleyen Gromadzki ve arkadaşları (2023) ise etkinin bağlama göre değiştiğini vurgulamıştır. Buna karşın, ABD'de pandemi dönemi işsizlik yardımlarının sonlandırılmasının istihdamı kısa vadede artırdığını gösteren bulgular, yardımların iş arama davranışını etkileyebileceğini doğrular niteliktedir (Arbogast ve Dupor, 2022). Danimarka'da gençlere yönelik sosyal yardımlardaki artışın, düşük vasıflı gençlerin istihdamını %2-3 oranında düşürdüğü tespit edilmiştir (Bargain ve Jonassen, 2022).

Yoksulluk tuzağı perspektifinden bakıldığında ise literatür, sorunun sadece bireysel tercihlerle değil, yapısal kısıtlarla ilgili olduğunu göstermektedir. Coomes ve arkadaşları (2011), yoksulluk

tuzaklarından çıkışta sadece finansal desteğin yetersiz olduğunu, bunun yerine toprak mülkiyeti haklarının güvence altına alınması, tarımsal yoğunlaşmayı sağlayacak teknolojik yenilikler ve pazar erişimini kolaylaştıran altyapı çalışmaları gibi yapısal müdahalelerin gerekliliğini vurgulamaktadır. İtalya'daki asgari gelir şeması üzerine yapılan bir araştırma, *istihdam tuzağının* genel bir olgu olmadığını, ancak iş gücü talebinin zayıf olduğu bölgelerde bağımlılık riskinin arttığını ortaya koymuştur (Busilacchi ve Fabbri, 2023). Benzer şekilde Brezilya'daki *Bolsa Família* programı, nakit transferlerinin doğru kurgulandığında kayıtlı istihdama geçişi desteklediğini ve bir tuzak yaratmaktan ziyade gençler için fırsat yarattığını göstermektedir (Fietz vd., 2024).

Ancak bu noktada politika yapıcılar için kritik bir ikilem söz konusudur. Danimarka'da mültecilere yönelik yardımların kesilmesini inceleyen Dustmann ve arkadaşları (2024), bu kesintilerin hem istihdam hem de yoksulluk oranlarını artırdığını tespit etmiştir. Bu durum, sadece maddi teşviklere veya cezalara dayalı sistemlerin tek başına yeterli olmayabileceğini; örneğin uzun süreli yardım alanlara yönelik uygulanan istihdamı teşvik edici primlerinin tek başına anlamlı bir etki yaratmadığını gösteren çalışmalarla da desteklenmektedir (Arendt ve Kolodziejczyk, 2019). Dolayısıyla literatür, Hoynes ve Rothstein'in (2019) da belirttiği gibi, iyi hedeflenmiş ve aktif iş gücü politikalarıyla desteklenmiş sosyal yardım modellerinin, bağımlılık yaratmak yerine iş gücü arzını artırabileceğine işaret etmektedir.

Türkiye literatürü incelendiğinde, sosyal yardım ve istihdam ilişkisinin kuramsal temellerinin *aktif iş gücü politikaları ve kurumsal koordinasyon* ekseninde şekillendiği görülmektedir. Türkiye literatüründe kurumsal mekanizmalara odaklanan Kutlu (2016), sosyal yardım ile istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesini bir yönetsel eşgüdüm meselesi olarak ele almakta; İŞKUR ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları arasındaki entegrasyonun, hizmet sunum kapasitesini artırmadaki stratejik önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, uluslararası literatürdeki birey odaklı tartışmaları, Türkiye'deki hizmet sağlayıcıların yapısal koordinasyonu perspektifiyle tamamlayıcı niteliktedir. Akbulut ve arkadaşları (2022), Türkiye'deki yardımların istihdam etkisinden ziyade sosyal koruma işlevinin daha baskın olduğunu ve yoksulluk üzerindeki etkisinin bu yönden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu durum, yardımların sadece temel gereksinimleri karşılayan bir araç olmaktan çıkarılıp, kalkınmayı ve istihdamı destekleyen proaktif bir yapıya dönüştürülmesi gerekliliğini teorik olarak desteklemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye'de sosyal yardım sistemi, tarihsel kökeni itibarıyla iş gücü piyasasına katılamayacak durumda olan bireyleri de kapsayan (3294 sayılı Kanun çerçevesindeki 'Fak-Fuk-Fon' geleneği) oldukça geniş bir sosyal koruma şemsiyesini temsil etmektedir. Bu şemsiye altında kurumsal bazda şekillenen SYDV ve İŞKUR iş birliği, sistemin 'istihdama entegrasyon' odaklı alt boyutunu oluşturmaktadır (World Bank, 2018). Bu çalışma kapsamında sosyal yardım kavramı; operasyonel olarak sadece temel gereksinimleri karşılayan pasif destekleri değil, bireyin çalışma motivasyonu ve istihdam kararları üzerinde doğrudan veya dolaylı etki potansiyeli taşıyan ayni/nakdi ve şartlı yardımları ifade edecek şekilde tanımlanmıştır. Bu bağlamda, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kayıt dışı çalışanların sisteme erişimi mümkünken; kayıtlı istihdamda yer alıp geliri yetersiz olan 'çalışan yoksulların' da sisteme dahil edilmesi (Ortakaya, 2023), sosyal yardımın sadece bir yoksulluk giderme aracı olmaktan çıkıp istihdam ve kalkınmayı destekleyen proaktif bir modele dönüşmesi noktasında kritik bir adımdır.

Türkiye'de sosyal yardımların istihdam ilişkisi ve yardımların iş gücü piyasası üzerindeki etkisi çok boyutludur. Türkiye'de sosyal yardımların iş gücü piyasasını ne kadar etkilediği tartışılması gereken konulardan birini oluşturmaktadır. Dünyada sosyal yardım yararlanıcılarının kayıt dışı çalışma ve işsiz kalma olasılıklarının yüksek olduğu ve bu durumunda kayıtlı istihdamı engelleyici bir etki oluşturduğu görülmektedir (Açar ve Güneş, 2023). Fakat yardım programları, iş gücü piyasasının dışında kalan bireylerin harekete geçmesine ve iş gücüne katılmasına olanak sağlayabilir. Bu durum, sosyal yardımlar ile istihdam kararları arasında çok yönlü bir etkileşim olduğunu göstermektedir (Taskin ve ark., 2016). Sosyal güvenlik sistemlerinin doğru yapılandırılması yoluyla, başta küçük işletmeler olmak üzere iş gücü piyasasının büyük bir kısmında kayıtlı istihdamın önemli ölçüde artırılması sağlanmıştır. Sübvansiyonların olumlu etkisiyle, sağlanan teşviklerin iş gücü piyasasında kayıt dışılığı etkin bir şekilde azalttığı görülmüştür (Asik vd., 2022). Aile ve sağlık yardımlarının, Türkiye'de yoksulluk oranını düşürdüğü tespit edilirken, işsizlik yardımlarının yoksulluk üzerinde

karmaşık bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki olumlu sonuçları, istihdam etkisinden çok sosyal koruma yönü ile daha çok ilgilidir (Akbulut ve ark., 2022). İşsizlik yardımlarını inceleyen Sipahi (2022), bu yardımların bireylerin işsiz kaldıkları dönemde geçici bir destek sağladığını ve uzun vadeli bir etki ortaya koymadığını ortaya koymuştur. Bu tür programların daha geniş kapsamda değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Özetle Türkiye’de sosyal yardımlar, kayıtlı istihdam üzerinde kısıtlayıcı bir etki yaratma riski taşımakta ve yoksulluğun hafifletilmesinde temel bir koruma işlevi görmesi gerekmektedir. Bu etkinin yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade *kısmen azaltması*, Türkiye’nin de dahil olduğu Güney Avrupa Refah Modeli’ndeki yapısal kısıtlarla yakından ilgilidir. Bu modelin bir gereği olarak, sosyal koruma boşluklarının kamusal hizmetlerden ziyade aile içi dayanışma ağlarıyla ikame edilmesi, yardımların miktar ve kurumsallık açısından istenilen düzeyde olmaması ve hizmetlerin hak temelli bir yapıya kavuşturulmasındaki zorluklar, yoksullukla mücadeledeki başarıyı sınırlamaktadır. Özellikle kronikleşen genç işsizliği ve dezavantajlı grupların hizmete erişimdeki engelleri, sosyal yardımların istihdamı teşvik edici etkisini zayıflatmaktadır. Dolayısıyla, politika yapım sürecinde sosyal koruma; eğitimden demografiye, fırsat eşitliğinden kentleşmeye kadar pek çok değişkenin *kesişimsel* bir perspektifle ele alındığı, sadece maddi desteğe değil, yapısal engelleri aşmaya odaklanan önleyici bir resmi istihdam modeline dönüşmelidir.

Uluslararası literatür incelendiğinde, sosyal yardımların sıklıkla 'etkinleştirici' (activation) bir araç olarak Koşullu Nakit Transferi (Conditional Cash Transfer - CCT) uygulamaları üzerinden analiz edildiği görülmektedir. Bu programlar, bireyin kırılganlığını azaltmanın yanı sıra iş gücü piyasasına katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır (ODI, 2011). Ancak CCT modellerinin, tüm sosyal yardım uygulamalarının yegâne biçimi olmadığını; farklı refah rejimlerinde yardımların koşulluluk düzeyine göre çeşitlendiğini belirtmek gerekir. Türkiye’de bu modelin en somut izdüşümü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) bünyesinde yürütülen Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) uygulamalarıdır. Dünya Bankası’nın Sosyal Risk Yönetimi modeliyle paralel olarak bu tür yardımlar, sadece yoksulluğu önlemeyi değil, aynı zamanda bireyin ekonomik risklerle başa çıkmasına (Holzmann, 2003) ve insan sermayesi oluşturarak uzun vadede istihdama yönelmesine olanak tanıyan bir yapı sunmaktadır (Bryan vd., 2023).

Uluslararası literatürde sosyal yardımların istihdam bağlamında farklı dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Kozłowski ve Komorowska (2024) çalışmalarında, sosyal yardımların artması, Polonya’da engelli çocuğu olan annelerin istihdama katılımını düşürdüğünü ortaya koymuştur. Herhangi bir engeli bulunmayan çocuğu olan anneler ile aralarındaki istihdam farkının artması, sosyal yardımların başta eğitim seviyesi düşük bireyler arasında, istemeden de olsa iş gücüne katılımı engelleyici bir etki yarattığını göstermiştir. Lehweß-Litzmann ve Nicaise (2020), yüksek miktarda sağlanan sosyal yardımların işsiz bireylerin istihdama katılımı üzerinde literatürde iddia edilen aksine oldukça sınırlı bir olumsuz etkisi olduğunu saptamıştır. Araştırmacılara göre, yüksek finansman desteği iş arama sürecini bir ölçüde geciktirebilse de bireyin istihdam kararını asıl belirleyen unsurlar yardımların miktarından ziyade; sunulan işin kalitesi, bireyin eğitim düzeyi ve hane halkı bakım sorumlulukları gibi yapısal ve bireysel faktörlerin etkileşimidir. Bu bulgu, yardım-istihdam ilişkisinin sadece parasal bir hesaplama değil; bireyin içinde bulunduğu demografik, sosyal ve ekonomik koşulların kesişimselliği içerisinde analiz edilmesi gerektiğini teyit etmektedir.

Buna karşılık, Aranibar ve arkadaşları (2022) ise, sosyal yardımların imalat sektöründe iş bağlılığını arttırdığını ve sosyalleşmeyi olumlu açıdan etkilediğini ortaya koymuşlardır. İyi yapılandırılmış sosyal yardım modellerinin, çalışanların bağlılığını ve memnuniyetini arttırabileceğini ve iş gücü piyasasına fayda sağlayabileceğini göstermiştir. Sosyal yardımların olumlu etkilerini bir adım daha ileri taşıyan Balvočiūtė (2019), yardımların Batı Avrupa’da yoksulluğu etkin bir şekilde azalttığını ve bu durumun iş gücü piyasasındaki hareketliliği yukarı yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Ancak bu etkinin Doğu Avrupa’da daha az olduğunu ve yardımların istihdam üzerindeki etkisini arttırmak için daha uzun vadeli politikaların ele alınması gerektiğini ayrıca vurgulamıştır. Son olarak Yuniarti ve diğerleri (2025) ise, daha geniş ve karmaşık bir perspektif ortaya koymuştur. Sosyal yardımların istihdam üzerinde karmaşık bir etki yarattığını hem olumlu hem olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Yardımların işyerlerinde refahın teşvik edilmesine ve üretkenliğin artmasına yol açtığını belirtirken aynı zamanda iş gücü devrinin ve yeni iş gücünün de azalmasına yol açabileceğini savunmaktadırlar. Buna karşılık, yüksek oranda verilen sosyal yardımların bağımlılığa sebebiyet

verebileceği ve bireylerin işi arama sürecini erteleyebileceğini ifade etmişlerdir. Bu durum hem sosyal yardımları hem de iş arama davranışlarını teşvik eden dengeli bir sosyal politika yaklaşımına duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemi çerçevesinde, betimsel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın temel amacı, sosyal yardım ile istihdam arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Bu doğrultuda, ölçek geliştirme süreci klasik psikometrik yaklaşımlara uygun olarak yürütülmüş; öncelikle ilgili literatür taranarak madde havuzu oluşturulmuş, ardından uzman görüşleriyle içerik geçerliliği sağlanmıştır. Geliştirilen ölçek formu, sosyal yardım alan 474 birey üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile faktör yapısının belirlenmesi amacıyla analiz edilmiş, sonrasında ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile elde edilen yapının geçerliliği test edilmiştir. Böylece, araştırmanın yöntemi hem ölçek geliştirme sürecine uygun hem de sosyal yardım-istihdam ilişkisini ölçmeye elverişli bir yapıda tasarlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma verileri, Diyarbakır ilinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) üzerinden düzenli veya süreli yardım alan toplam 505 bireyden toplanmış olup 474 geçerli form değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama sürecinde, vakıf binalarında hizmet almak için bekleyen müracaatçılarla yüz yüze görüşülerek kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemle, farklı kurumlardan (belediye, STÖ vb.) yardım alanların yarattığı çeşitlilik yerine, çalışmanın odağı olan SYDV-İŞKUR entegrasyonuna daha yakın bir kitleye ulaşılması hedeflenmiştir. Örneklemenin yeterliliği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testleriyle test edilmiştir. Geliştirilen ölçek ile sosyal yardım alan bireylerin istihdam ile olan ilişkisinin ölçülmesi, sosyal yardımların istihdama olan katkısını ve koşullu sosyal yardımların çalışmaya etkisinin ölçülmesi hedeflenmiştir.

Tablo 1. Demografik Dağılım

		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	309	65,2
	Erkek	165	34,8
	Toplam	474	100,0
Yaş	18-25	55	11,6
	26-35	117	24,7
	36-45	159	33,5
	46-55	84	17,7
	56-65	34	7,2
	65+	25	5,3
	Toplam	474	100,0
	Evli	266	56,1
	Bekar	87	18,4

Medeni Durum	Dul	71	15,0
	Boşanmış	50	10,5
	Toplam	505	100,0
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	104	21,9
	Okur-yazar	111	23,4
	İlkokul Mezunu	125	26,4
	Lise Mezunu	97	20,5
	Üniversite Mezunu	33	7,0
	Yüksek Lisans	4	,8
	Toplam	505	100,0

Katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımları, medeni durum ve eğitim durumları Tablo 1’de gösterilmiştir. Tabloya göre araştırmaya katılanların çoğunluğu %65,2 ile kadınlardır. 36-45 yaş grubundaki katılımcılar %33,5’lik oranla diğer yaş gruplarına göre baskın grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası evlidir (%56,1). Sosyal yardım alanların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin de düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Çalışma ve Gelir Bilgileri

		Frekans	%
Şu anda bir işte çalışıyor musunuz?	Evet	153	32,3
	Hayır	321	67,7
	Toplam	474	100,0
Sosyal güvenceniz var mı?	Evet	61	12,9
	Hayır	413	87,1
	Toplam	474	100,0
Gelir kaynaklarınız nelerdir?	Yalnızca Sosyal Yardımlar	166	35,0
	Sigortasız Çalışıyorum	109	23,0
	Aile Desteği	161	34,0
	Ücretli Çalışan	28	5,9
	Diğer	10	2,1
	Toplam	474	100,0

Birey gelir durumu?	Hiç gelir yok	112	23,6
	10.000TL altı	196	41,4
	17.000TL altı	112	23,6
	30.000TL altı	48	10,1
	30.000TL ve üzeri	6	1,3
	Toplam	474	100,0

Sosyal yardım sisteminin işleyişi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) kriterleri açısından 'hiç gelir yok' kategorisi; bireyin herhangi bir kayıtlı istihdamda yer almadığını, sosyal güvencesinin bulunmadığını ve resmi sistemlerde takip edilebilir düzenli bir nakit akışına sahip olmadığını temsil etmektedir. Gelir baremleri belirlenirken 2024 yılı ekonomik verileri baz alınmıştır: 10.000 TL baremi açlık sınırı ve dönemin en düşük emekli maaşına yakınlığı; 17.000 TL baremi veri toplama sürecindeki resmi asgari ücret seviyesini; 30.000 TL baremi ise asgari ücretin yaklaşık iki katına tekabül eden düşük-orta gelir grubunu temsil edecek şekilde sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların çalışma bilgileri Tablo 2'de verilmiştir. Sosyal yardım alan katılımcılara şu anda bir işte çalışıp çalışmadıkları sorulduğunda, %67,7'si herhangi bir işte çalışmadıklarını, belirterek çoğunluğu oluşturmuştur. Herhangi bir sosyal güvencelerinin olup olmadığı sorulduğunda ise %87,1 gibi büyük bir çoğunluğu herhangi bir sosyal güvencelerinin olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %34'ü ağırlıklı olarak aile desteği ile, %35'i yalnızca sosyal yardımlarla geçimlerini sağladıkları belirlenmiştir. %23'ünün ise sigortasız çalışarak hayatlarını idame ettirdikleri, yalnızca %5,9'unun ücretli çalıştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %41,4'ü 10bin TL ve altında ücretle, %23,6'sı 17bin TL ve altında bir ücretle çalıştıklarını belirtirken, %23,6'sı hiç gelirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Veri toplama araçları

Çalışmada, araştırma amacına uygun olarak literatür taraması yapılarak çalışmanın kapsamına uygun sorulardan oluşan Sosyal Yardım-İstihdam ilişkisi anketi kullanılmıştır. Madde havuzu literatür taraması ile oluşturulmuş, uzman görüşleriyle kapsam geçerliği sağlanmıştır. Ölçek, 5'li Likert tipi derecelendirme ile puanlanmıştır. Ölçekte 9 madde, **İstihdama Katkı** ve **Koşullu Sosyal Yardım** olmak üzere iki alt boyut altında toplanmıştır. Madde havuzunun oluşturulmasından, ölçeğin geliştirilmesine kadar olan süreç adım adım sunulmuştur.

Veri Analizi

Toplanan veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile ölçeğin faktör yapısı belirlenmiş, ardından Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile modelin geçerliliği test edilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan yapı için RMSEA, GFI, RMR, CFI, NFI gibi uyum indeksleri raporlanmıştır.

Madde Havuzunun Oluşturulması

Literatürde sosyal yardım ve istihdam ilişkisini ölçen bazı uluslararası araçlar bulunsa da bu ölçeklerin büyük çoğunluğu gelişmiş Batı ülkelerinin refah rejimleri ve kayıtlı iş gücü piyasası dinamiklerine göre kurgulanmıştır. Ancak Türkiye, hem dayanışma kültürü ve ailevi bağların sosyal korumadaki baskın rolü hem de kayıt dışı istihdamın yaygınlığı bakımından bu ülkelerden yapısal olarak ayrılmaktadır. Batı kaynaklı bir ölçeğin doğrudan uyarlanması, Türkiye'deki sosyal yardım algısını (örneğin; yardımın yasal bir haktan ziyade devletin koruyucu şefkati veya hayırseverlik kültürüyle ilişkilendirilmesi gibi) tam olarak yansıtmayabilir ve kültürel yanlışlık riski taşıyabilirdi. Bu nedenle, Türkiye'nin sosyo-kültürel dokusuna ve İŞKUR-SYDV iş birliğine dayalı kurumsal yapısına özgü dinamikleri kapsayan, ekolojik geçerliliği yüksek, yeni ve özgün bir ölçme aracının geliştirilmesi tercih edilmiştir.

Güvenilir ve geçerli bir ölçek geliştirmenin ilk adımı literatür taraması yaparak, çalışmanın kapsamına uygun maddelerin bir araya getirilmesidir. Düşünülen madde sayısının yaklaşık üç katı büyüklüğünde madde havuzu oluşturulmuştur (Şeker ve Gençdoğan 2014). Ölçekte yer alması istenen maddeler seçilirken, hedef kitlenin sosyo-ekonomik yapısı, eğitim seviyesi göz önünde bulundurulmuştur (Tezbaşaran 2008). Maddelerin açık, anlaşılır, sade olmasına dikkat edilmiştir. Her maddenin yalnızca bir anlam içermesine dikkat edilmiş, farklı şekilde yorumlanacak ifadelerden kaçınılmıştır (Hinkin 1995; Venkartman ve Grant 1986).

Kapsam Geçerliliği

Maddelerin belirlenme sürecinde, maddelerin araştırma sorusuna, bilimsel yapıya, imla kuralları ve dil bilgisi uygunluğunun ve hedef kitle tarafından anlaşılabilirliğinin kontrol edilmesi amacıyla sosyal hizmet (3 kişi), sosyal politika (2 kişi) ve ölçme-değerlendirme (2 kişi) alanlarında uzmanlaşmış akademisyenler ile dil ve imla uygunluğunu denetlemek üzere bir Türk Dili ve Edebiyatı uzmanı olmak üzere toplam sekiz uzman görüşüne başvurulmuştur (Karakoç ve Dönmez, 2014; Büyüköztürk 2005). Bu aşamada, “bu madde çalışma sorusuna uygun değildir”, “bu madde gereksiz”, “madde hedeflenen yapıyı ölçer/ölçmez”, “maddenin ne anlatmak istediği tam anlaşılmıyor/net değil” gibi değerlendirmeler ve geri dönüşler sonucu on maddenin ölçekten çıkarılmasına ve bazı maddelerde ifade değişikliklerine ve ifadelerin sadeleştirilmesine karar verilmiştir (Lawshe, 1975). Netice olarak doktora tezinde hedef kitleye yirmi soruluk bir anket uygulanmıştır. Likert (1932)’in geliştirdiği 5’li Likert tipi derecelendirme ölçeğinden faydalanılarak, ölçekteki ifadelerle ait katılım düzeyi belirlenmiştir.

Ölçeğin cevapları “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Fikrim Yok”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde sıralanmıştır. “Kesinlikle Katılmıyorum” 1 puan, “Kesinlikle Katılıyorum” 5 puan olacak şekilde sırasıyla 1’den 5’e kadar cevaplar puanlanmıştır. Sosyal yardımların “istihdama katkısı” ve “koşullu sosyal yardım” bağlamlarında geliştirilen ölçek maddelerinden alınabilecek toplam en küçük puan 9, toplam en yüksek puan ise 45’tir. Birinci alt boyut olan “istihdama katkısının” en düşük puanı 5, yüksek puanı 25’tir. İkinci alt boyut olan “koşullu sosyal yardım” alt boyutunun en düşük puanı 4, en yüksek puan 20’dir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Sosyal yardım-istihdam ilişkisi ölçeğinde katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen yüksek puanlar, sosyal yardımların bireyleri istihdama yönlendirme etkisi oluşturduğunu göstermektedir. Bir sonraki adımda yapı geçerliliğinin test edilme aşamasına geçilmiştir

Yapı Geçerliliği

474 katılımcıdan toplanan veriler ışığında, maddelerin belirlenen yapıyı ölçüp ölçmediğini tespit etmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemleri ile analizler yapılmıştır. AFA ile faktör sayısını belirlemek amaçlanırken; DFA ile belirlenen maddelerin yapıya uygunluğu test edilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği öncesinde yapılan madde analizinde, her bir maddenin madde-toplam korelasyon katsayıları incelenmiştir. Analiz sonucunda, madde-toplam korelasyonu 0,30’un altında kalan veya binişiklik gösteren 11 madde ölçekten çıkarılarak, kalan 9 maddenin 0,40 eşik değerinin üstünde olduğu ve iç tutarlılık eşik değerlerini sağladığı tespit edilmiştir. Yapı geçerliliğinin test edilmesi sürecinde, 474 katılımcıdan elde edilen veri seti rastgele yöntemle ikiye bölünmüştür. İlk grup (n=237) üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılarak faktör yapısı belirlenmiş; ardından ikinci grup (n=237) üzerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanarak yapının doğruluğu test edilmiştir.

Toplanan verilerle AFA uygulanmadan önce, bu verilerin analize uygun olup olmadığının netleştirilmesi amacıyla bazı ön analizlerin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi yapılmıştır. KMO testi, verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının ön şartı olup, 0.60 ve üzerindeki değerler genellikle kabul görmektedir. Bartlett testi ile de maddeler arasında yeterli seviyede ilişki olup olmadığı ölçülmekte; istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.05$) çıkması, faktör analizi yapılmasının uygun olduğunu göstermektedir (Karagöz 2019: 953).

Bir sonraki aşamada, AFA analizine geçilerek öncelikle temel bileşenler analizi (principal component analysis) yapılarak faktör yapısı ortaya konulmaktadır. Faktör sayısı belirlenirken, genellikle

özdeğerin 1'in üzerinde olması, yamaç birikim testi (scree plot) grafiğinin incelenmesi ve açıklanan toplam varyans oranı dikkate alınır.

Sonraki aşamada ise, maddelerin faktörlere yüklenme durumları rotasyon teknikleri (Direct Oblimin-Eğik Döndürme) aracılığı ile yorumlanmaktadır. AFA sonucunda, maddeler arasındaki ilişkilerden yola çıkarak, geçerli yapı şartını sağlayamayan sorular ölçekten çıkarılarak, ölçeğe son şekli oluşturulmuş ve alt boyutlar isimlendirilmiştir. Bu süreç, ölçme aracının yapı geçerliğini desteklemeyip, ölçeğin kuramsal boyutlarını istatistiksel olarak temellendirmeyi amaçlamaktadır. AFA ile son hali verilen ölçek yapısının kontrol edilmesi amacıyla DFA yapılmıştır.

Ölçüt Geçerliliği

Türkiye literatüründe sosyal yardım-istihdam ilişkisini müracaatçı odaklı ölçen benzer bir psikometrik aracın bulunmaması nedeniyle, bu çalışmada ölçüt geçerliliği testi yapılamamıştır. Bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olup, gelecek çalışmalarda ölçeğin farklı motivasyonel ölçeklerle benzerlik geçerliliğinin test edilmesi önerilmektedir.

Güvenirlilik

Ölçek güvenirliliği, geliştirilen herhangi bir ölçeğin tutarlılığını ölçmektedir. Benzer şartlarda benzer sonuçlar verip vermediğini gösterir (Carmines ve Zeller 1979). Güvenirliliği yüksek bir ölçek, aynı bireylere benzer şartlarda tekrar uygulandığında aynı sonuçları verir ve ölçtüğü kavramı istikrarlı bir şekilde temsil eder. Bir ölçeğin güvenirliliği, ölçeğin tutarlılığı, kararlılığı ve tekrarlanabilirliği ile ilgilidir. Güvenirlilik, geçerliğin bir ön koşuludur ve sadece güvenirlikle geçerli bir ölçek elde edilemez (Tezbaşaran, 2008).

Güvenirlilik ölçmede en yaygın kullanılan yöntem Cronbach Alfa katsayısıdır. Cronbach Alfa katsayısı ile bu çalışmada ölçeğin güvenirliliği ölçülmüştür. Bu ölçüm, faktör varyanslarının tamamının genel varyansa oranlaması ile tespit edilen hesaplama yöntemidir. Madde-toplam korelasyonları da incelenerek her bir maddenin ölçeğe katkısı değerlendirilir. $0 \leq \alpha \leq 1$ aralığında değerler alan Cronbach Alfa katsayısında değer 1'e yaklaştıkça ölçeğinde güvenirliliği ve iç tutarlılığı artmaktadır. (George ve Mallery, 2024).

Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları

Bu araştırmanın en önemli güçlü yönü, sosyal yardım ile istihdam ilişkisini ölçmeye yönelik özgün ve kapsamlı bir ölçek geliştirmiş olmasıdır. Ölçek geliştirme sürecinde izlenen sistematik yöntem, hem içerik geçerliliği açısından uzman görüşlerinin alınması hem de geniş bir örneklem grubuna uygulanarak psikometrik analizlerin yapılması açısından bilimsel açıdan sağlam bir temele dayanmaktadır. Ayrıca hem Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) hem de Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanarak ölçeğin yapı geçerliliği çok boyutlu şekilde test edilmiştir. Araştırmanın saha verileri, doğrudan sosyal yardım yararlanıcılarıyla yapılmış olması bakımından uygulama temelli ve politika geliştiricilere yönelik önemli bulgular sunmaktadır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, çalışma yalnızca belirli bir coğrafi bölgede yaşayan sosyal yardım yararlanıcıları ile sınırlı kalmıştır; bu durum ölçeğin genellenebilirliğini kısıtlayabilir. Ayrıca çalışmada yalnızca kendi beyanına dayalı veriler kullanılmış, istihdam durumu gibi bazı kritik değişkenlerin nesnel göstergeleri analiz dışı kalmıştır. Veri toplama aracı, sosyal yardım alan bireylerin algı ve tutumlarını ölçmeye yöneliktir; bu nedenle nedensellik kurmaya olanak tanımaz. Ayrıca, ölçek geliştirme süreci boyunca yapılan analizlerin geçerliliği, kullanılan istatistiksel yöntemlerin varsayımlarına uygunluğa bağlıdır. Bu durum, sonuçların dikkatli yorumlanmasını gerektirmektedir. Son olarak, araştırmaya katılanların %65,2'sinin kadın olması da sınırlılıktır. Sosyal yardım alan kadınların istihdama ve yardımlara yönelik algılarının, hane içi bakım yükümlülükleri ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle erkeklerden farklılaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum, ölçeğin cinsiyetler arası değişmezliğinin (invariance) test edileceği ve daha dengeli örneklem gruplarıyla yapılacak gelecek çalışmalar için bir araştırma alanı sunmaktadır.

BULGULAR**Betimsel İstatistikler**

Öncelikle bulgular başlığında çalışmanın betimsel istatistiklerine yer verilmiştir.

Tablo 3. Betimsel İstatistikler

En Düşük (min)	En Yüksek (max)	Ortalama (mean)	Std. Sapma (Std. Dev.)
1,55	4,50	3,08	0,61
Çarpıklık (Skewness)	Ranj (Range)	Varyans (Variance)	Güvenirlik Puanı (Cronbach's Alpha)
0,299	2,95	0,205	0,712

Tablo 3'te görüldüğü gibi ölçeğin toplamından alınan minimum puan 1,55 iken, maximum puan 4.50'dir. Ranj oranı 2,95 olup toplam ortalama puan 3,08 olarak tespit edilmiştir. Açıklanan varyans oranı ,205 iken standart sapma puanının ,61 olduğu görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ile +1 arasında olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Güvenirlik puanı ise 0,712'dir.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Sosyal yardım-istihdam ilişkisi ölçeğinin (SY-İ) yapı geçerliğini belirlemek ve faktör yapısını tespit etmek için öncelikle Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. İlk adım olarak doğrudan eğik döndürme (direct oblimin) ve temel bileşenler (principal components) analizleri kullanılmıştır. Principal components analizinin seçilme nedeni, uygulamada en çok kullanılması ve pratik olmasından kaynaklanmaktadır. Direct oblimin analizi ise maddeler arasında ilişki varsayımı nedeniyle tercih edilmiştir (Büyüköztürk, 2018).

Açıklayıcı faktör analizinde öncelikle analizin uygunluğu için Bartlett ve Kaiser-Meyer-Olkin testleri uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen Bartlett ve KMO değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Bartlett ve KMO Testleri

Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO)	0,748	
Bartlett's Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	912,797
	df	36
	Sig.	<,001

Barlett ve KMO analizleri neticesinde, Kaiser-Meyer Olkin değerinin 0.748 ve Barlett's analizi neticesinde elde edilen Ki Kare (Chi-Square) değerinin 912,797 ve serbestlik derecesi 28 olarak tespit edilmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu değerler faktör analizinin yapılması için uygunluğu göstermektedir. KMO değeri, Kaiser (1974) tarafından 0,50'nin üzerinde olduğunda kabul edilebilir olarak belirlenmiş ve 0,70 üzeri "yeterli" kategorisinde sınıflandırılmıştır. Tespit edilen ,748 KMO değeri her maddenin, öteki maddeler tarafından iyi düzeyde tahmin edilebileceği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca maddeler arasında yüksek korelasyon bulunmakta ve maddeler normal dağılmaktadır. Bu bulgular ışığında araştırmamızın örnek büyüklüğünün yeterli olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte Barlett analizinin sonuçlarına göre, ki-kare ($X^2(36)=912,797$; $p<.01$) değeri anlamlıdır. Cronbach's Alfa değeri ,712 olduğu için verilerin güvenilir olduğu söylenebilir. Faktör yük değerlerinin ,70 ve üzerinde olması, Nunnally ve Bernstein (1994) tarafından yeterli olduğu şeklinde kabul görmüştür. Netice olarak maddeler arasında faktör analizi yapmak için gerekli ilişkinin olduğu görülmüştür.

Faktör analizine geçmeden önceki bir diğer adım maddeler arasındaki korelasyona bakmaktır. Ölçekten elde edilen veriler ışığında Korelasyon Matrisi Tablo 5'te sunulmuştur.

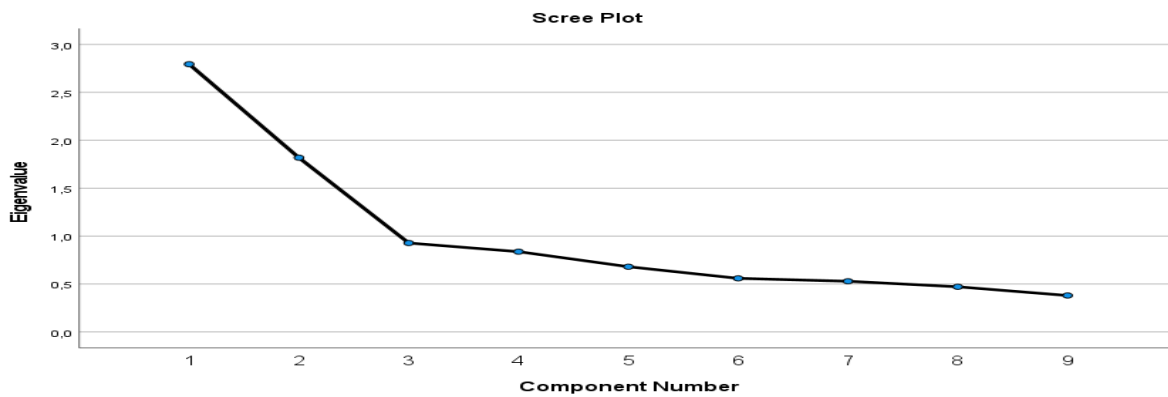
Tablo 5. Korelasyon Matrisi

	Md6	Md7	Md8	Md9	Md1	Md2	Md3	Md4	Md5
Md6	1,000	,504	,354	,266	,046	,129	,037	,113	-,009
Md7		1,000	,352	,309	,127	,195	,093	,149	,043
Md8			1,000	,442	,193	,081	,141	,178	,058
Md9				1,000	,142	,059	,104	,139	,012
Md1					1,000	,305	,467	,419	,194
Md2						1,000	,282	,330	,206
Md3							1,000	,587	,327
Md4								1,000	,455
Md5									1,000
	Determinant=,143								

Determinant değerinin 0.01'in üzerinde olması çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığını göstermektedir.

Yamaç grafiği (scree plot) ile faktör sayısını belirlemek amaçlanmıştır. Şekil 1'de gösterilen grafikte dikey eksen öz değerleri yatay eksen ise bileşenleri ifade etmektedir.

Şekil 1. Yamaç Grafiği (Scree Plot)

Yamaç Grafiğine bakıldığında, özdeğeri 1'den büyük olan iki faktör tespit edilmiştir. Temel bileşenler analizi incelenen değerler ile faktörlerin açıkladıkları varyans oranları ve aldıkları özdeğerler tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin faktörlere dağılımları direkt oblimin eğik döndürme yöntemi ile belirlenmiştir. Analiz sürecinde, başlangıçta 20 madde olarak uygulamaya alınan taslak ölçekteki 11 madde; bindirmeli (binişik) yapı göstermeleri (birden fazla faktöre yüksek yük vermeleri), faktör yük

değerlerinin kabul edilebilir sınırın (0.40) altında kalması ve madde-toplam korelasyonlarının düşük olması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. İstatistiksel olarak zayıf veya birden fazla yapıyı aynı anda ölçmeye çalışan bu maddelerin elenmesiyle, ölçeğin yapı geçerliliğini en güçlü ve net şekilde temsil eden 9 maddelik nihai yapıya ulaşılmıştır. Yapılan analizler neticesinde tespit edilen madde yükleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Faktör Yapısı ve Madde Yük Değerleri

Maddeler	Faktör Yükleri		Ortak Varyans Değeri (Communalities)
	1	2	
1. Sosyal yardımlar, iş bulma konusunda bana destek oluyor.	.668		.469
2. Sosyal yardım aldığımda, iş bulmam için gereken eğitim ve kurslara katılabiliyorum.	.533		.413
3. Sosyal yardım alırken, iş bulmak için yeterli desteği alıyorum.	.800		.632
4. Sosyal yardımlar, iş bulmamı kolaylaştırıyor.	.819		.685
5. Sosyal yardım aldığımda, iş bulma sürecindeki masrafları karşılayabiliyorum (ulaşım, giyim, vs.).	.644		.400
6. Sosyal yardımlar çalışma şartına bağlanmalıdır		.758	.559
7. Çalışma şartına bağlı sosyal yardım uygulamaları istihdama katkı sağlar.		.751	.571
8. Çalışma şartına bağlı sosyal yardım uygulamaları yoksulluğu azaltır.		.715	.534
9. Sosyal yardım ve istihdam politikaları birbiriyle bağlantılı olmalıdır.		.668	.449
Özdeğer	2,794	1,818	
Açıklanan Varyans Oranı %51,248	31,046	20.203	
Cronbach Alfa		,712	

Tablo 8'deki bulgulara göre, AFA sonucu, 9 maddeden oluşan SY-İ ölçeğinin iki alt boyutlu (faktörlü) bir yapıda olduğu görülmüştür. Buna göre SY-İ'nin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, birinci faktörün özdeğeri 2.794 olup, toplam varyansın %31.05'ini açıklamaktadır. İkinci faktörün özdeğeri ise 1.818 olup, açıklanan varyans oranı %20.20'dir. Bu iki faktör birlikte toplam varyansın %51,25'ini açıklamakta olup bu oran, sosyal bilimler literatüründe kabul edilebilir bir düzey olarak değerlendirilmektedir (Hair vd., 2014).

Birinci faktörde bulunan beş maddenin faktör yük değerleri 0.533 ile 0.819 aralığında; ikinci faktörde bulunan dört maddenin yük değerleri 0.668 ile 0.758 aralığında değişmektedir. Field'ın (2013)

Discovering Statistics Using IBM SPSS adlı eserinde belirttiği üzere, faktör analizinde minimum kabul edilebilir faktör yükü değeri 0.40'tır. Elde edilen bulgular maddelerin ilgili faktörlere anlamlı katkı sağladığını göstermektedir.

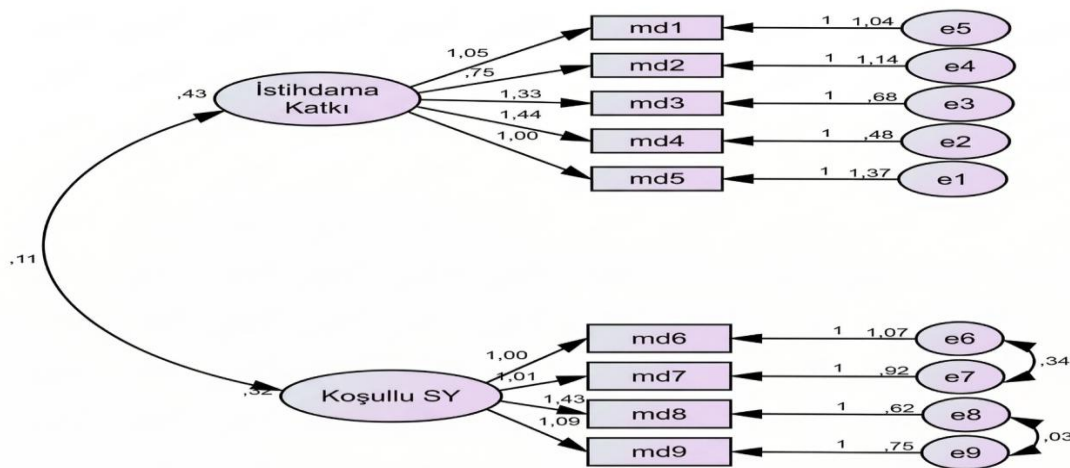
Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan analiz sonucunda ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach's Alpha katsayısı 0,712 olarak saptanırken; 5 maddeli 'İstihdama Katkı' alt boyutu için bu değer 0,732; 4 maddeli 'Koşullu Sosyal Yardım' alt boyutu için ise 0,703 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, maddeler arası tutarlılığının yeterli seviyede olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal yardım ile istihdam arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik geliştirilen bu ölçek kapsamında, birinci faktör (alt boyut) "İstihdama Katkı", ikinci faktör (alt boyut) ise "Koşullu Sosyal Yardım" olarak belirlenmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

AFA ile saptanan boyutlar, RMSEA, CFI ve GFI gibi uyum indeksleri üzerinden DFA ile doğrulanarak modelin geçerliği tespit edilmiştir. Modelin genel uyumuna ilişkin değerlendirmede RMSEA, GFI, RMR, NNFI ve CFI gibi çeşitli uyum indeksleri dikkate alınmıştır. DFA neticesinde, ölçek kapsamında yer alan dokuz maddeye ilişkin modelin uyum değerlerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu nedenle, modifikasyon indeksleri doğrultusunda gerekli iyileştirmeler yapılarak model uyumunun kabul edilebilir sınırlar içerisine çekilmesi sağlanmıştır. Ölçek kapsamında yer alan dokuz maddeye ilişkin başlangıç modelinin uyum değerlerinin sınırda olduğu görülmüştür. Bu nedenle modifikasyon indeksleri incelenmiş ve modelin teorik yapısına zarar vermeyecek şekilde hata terimleri arasında ilişkilendirme (kovaryans) yoluna gidilmiştir. Özellikle aynı alt boyutta (Koşullu Sosyal Yardım) yer alan Madde 6 (Sosyal yardımlar çalışma şartına bağlanmalıdır) ile Madde 7 (Çalışma şartına bağlı sosyal yardım uygulamaları istihdama katkı sağlar) ve yine aynı boyuttaki Madde 8 ile Madde 9 arasında yüksek modifikasyon önerileri tespit edilmiştir. Söz konusu madde çiftlerinin anlamsal yakınlıkları ve *koşulluluk ile politika bütünlüğüne* dair benzer teorik yapıyı ölçmeleri nedeniyle, hata terimleri arasında modifikasyon yapılması literatür açısından uygun görülmüştür. Bu teorik temelli iyileştirmeler neticesinde model uyumunun kabul edilebilir sınırlar içerisine çekilmesi sağlanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Sosyal Yardım-İstihdam Ölçeğine Ait İki Faktörlü Model (F1-F2)

DFA neticesinde ulaşılan modifikasyon sonucundaki modele ait değerler aşağıda verilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Model Uyum Göstergeleri

RMSEA	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMR
,051	,975	,954	,942	,966	,059

Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucu; X^2 / sd 'nin 2.241, RMSEA'nın ,051 ve standartize edilmiş RMR uyum indeksinin ,059 olduğu tespit edilmiş olup kabul edilir değerlerde olduğu görülmüştür. Ayrıca; GFI - 0.975, AGFI - 0.954, , NFI - .942 ve CFI - .966 olarak tespit edilmiş ve bu değerlerin 1'e yakın olmasından dolayı mükemmel seviyede oldukları görülmüştür. Uyum indeksleri sonucu ulaşılan değerler incelendiğinde, doğrulayıcı faktör analizi aracılığıyla ulaşılan iki alt boyutlu ölçeğin kabul edilebilir nitelikte olduğu belirlenmiştir.

DFA analizi neticesinde elde edilen bulgular, Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi Ölçeğinin iki faktörlü yapısının istatistiksel olarak anlamlı ve uyumlu bir model kapsamında doğrulandığını göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma sonucunda geliştirilen Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi (SY-İ) ölçeğinin ortaya koyduğu iki boyutlu yapı (İstihdama Katkı ve Koşullu Sosyal Yardım), literatürdeki güncel tartışmalarla güçlü bir paralellik göstermektedir. Ölçeğin *İstihdama Katkı* alt boyutu, sosyal yardımların bireyleri iş gücü piyasasına hazırlayan bir destek mekanizması olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Güney Afrika'daki sosyal hibe programlarını inceleyen ve yardımların iş gücüne katılımı caydırmadığını, aksine hane halkı refahını artırarak istihdama geçişi kolaylaştıran bir "basamak" (stepping stone) işlevi görebileceğini belirten Zwane ve arkadaşlarının (2022) bulgularıyla örtüşmektedir. Benzer şekilde, Brezilya'daki nakit transferlerinin (Bolsa Família) kayıtlı istihdama geçişi desteklediğini saptayan Fietz ve arkadaşlarının (2024) çalışmaları da ölçeğimizin bu boyutunun ampirik geçerliliğini uluslararası düzlemde destekler niteliktedir. Bu durum, Türkiye örneklemindeki katılımcıların, sosyal yardımları yalnızca pasif bir gelir desteği olarak değil, aynı zamanda iş arama sürecindeki maliyetleri (ulaşım, giyim vb.) finanse eden bir araç olarak gördüklerini doğrulamaktadır.

Öte yandan, ölçeğin ikinci boyutu olan Koşullu Sosyal Yardım, sosyal politikanın "hak ve yükümlülük" dengesine (rights and responsibilities) yaptığı vurgu açısından kritiktir. Çalışmada bu boyutun ortaya çıkması, Refah Bağımlılığı Kuramı'nın işaret ettiği risklerin yönetilmesinde "koşulluluk" ilkesinin önemini teyit etmektedir. Nitekim Bargain ve Jonassen (2022), Danimarka örneğinde cömert yardımların özellikle genç ve düşük vasıflı gruplarda istihdamı caydırıcı (disincentive) etkisine dikkat çekmiş; Dustmann ve arkadaşları (2024) ise yardımların kesilmesinin istihdamı artırır da yoksulluk ve suç oranlarını yükselttiği "ödünleşim" (trade-off) riskine vurgu yapmıştır. Geliştirilen SY-İ ölçeği, tam da bu teorik gerilimi ölçülebilir hale getirerek; yardımların bir yandan "yoksulluk tuzağını" aşmak için gerekli desteği sağlarken (İstihdama Katkı), diğer yandan bağımlılığı önlemek için gerekli mekanizmaları (Koşullu Yardım) içerip içermediğini tespit etmede özgün bir araç sunmaktadır. Dolayısıyla mevcut bulgular, sosyal yardımların istihdam üzerindeki "net etkisinin" tek yönlü olmadığını, program tasarımına (conditionality) bağlı olarak değişebileceğini savunan Verho ve arkadaşlarının (2022) görüşleriyle de uyumludur.

Bu çalışma ile sosyal yardım faydalanıcılarının istihdam ile ilişkilerini tespit etmek için geliştirilen "*Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi Ölçeğinin*" (SY-İ) güvenilirlik ve geçerlik aşamalarından geçerek sosyal politika disiplini içinde önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemiştir. Ölçek geliştirme sürecinde, kapsayıcı bir literatür taraması neticesinde oluşturulan madde havuzu, uzman görüşleriyle kapsam geçerliliği açısından kontrol edilmiştir. Sonraki adımda, açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile yapı geçerliliği test edilmiş; doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile bu yapı istatistiksel olarak doğrulanmıştır. Sonuç olarak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir.

Bulgular, SY-İ'nin iki alt boyutlu ve dokuz maddeden oluşan bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ölçek maddelerinin, sosyal yardımların istihdama katkısını ve koşullu sosyal yardım uygulamalarının etkilerini ölçmek için tutarlı sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur. Güvenirlik testlerinden de iyi puan alan ölçeğin, Cronbach Alfa katsayısı 0.712 olarak bulunmuş ve maddelerin iç tutarlılığının kabul

edilebilir seviyede olduğu belirlenmiştir. Bu durum, ölçek maddelerinin hedef kitle tarafından net bir şekilde anlaşıldığını ve benzer durumları da ölçebilme noktasında önem teşkil etmektedir.

SY-İ ölçeği, akademik anlamda literatüre önemli katkılar sağlayabileceği gibi sosyal politika uygulayıcılarının da yardım-istihdam dengesini değerlendirebilmeleri için de pratik bir uygulama aracı olarak yapılandırılmıştır. Başta sosyal yardım uygulamalarının etkinliğini ölçmek, bireylerde istihdam motivasyonu oluşturup oluşturmadığını anlamak ve koşullu sosyal yardım programlarının istihdama teşvik edici yönünü tespit etmek ve bunların sonucunda yararlanıcılara yönelik etkin müdahale politikaların geliştirmek için bu ölçek önemli bir araç niteliğindedir.

Bu ölçek, sosyal yardım hizmetlerinin sunumundaki hakim paradigmanın dönüşümü açısından da stratejik bir öneme sahiptir. Geleneksel olarak sosyal yardımlar, genellikle yukarıdan aşağıya ve paternalist bir yaklaşımla, müracaatçıların sadece 'ihtiyaç sahibi' olarak konumlandırıldığı bir düzlemde yürütülmektedir. Ancak SY-İ ölçeği, bu pasif paradigmayı kırarak; hizmet alan bireyi sürecin aktif bir değerlendiricisi ve öznesi haline getirmektedir. Hizmetlerin niteliğinin sadece bürokratik çıktılarla değil, doğrudan faydalanıcıların algı ve motivasyonları üzerinden ölçülmesi, 'hak temelli' ve 'insan odaklı' bir sosyal politika inşası için elzemdir. Bu yönüyle ölçek, sosyal yardımları bir 'hayırseverlik' pratiği olmaktan çıkarıp; bireyin istihdam kararlarını ve sosyal uyum süreçlerini destekleyen, şeffaf, ölçülebilir ve kanıta dayalı bir kamu politikası aracına dönüştürmektedir. Dolayısıyla çalışma, müracaatçı deneyimini sistemin merkezine yerleştirerek, sosyal hizmetlerin demokratikleşmesine ve hesap verebilirliğine somut bir katkı sunmaktadır.

Sosyal yardımların sadece geçici geçim desteği olmasından ziyade istihdamı teşvik eden bir araç olduğunu da ortaya koyan bu çalışma, bilimsel temelli sosyal politika uygulama süreçlerine de katkı sağlamaktadır. Ölçeğin farklı sosyo-ekonomik-kültürel kitlelere uygulanarak test edilmesi, sonraki çalışmalarda alandaki bilgi birikimin daha da derinleşmesine öncülük yapacaktır.

ÖNERİLER

Türkiye’de sosyal yardım uygulamalarını istihdama geçişi olumlu yönde etkileyecek şekilde yapılandırılması, yardım-istihdam ilişkisinin etkin biçimde yönetilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu noktada, öncelikle kurumlar arası iş birliğinin sağlanması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. SYDV, İŞKUR, SGK, mahalli idareler ve özel sektör arasında entegrasyon sağlanmalı, ortak bir altyapı oluşturulmalıdır. İŞKUR aracılığıyla sosyal yardım alanların aktif ve kayıtlı iş gücü piyasasına dahil edilmesi bu alanda olumlu bir gelişmedir (Kutlu, 2016). Fakat bu program henüz istenen seviyede olmayıp, daha kapsamlı ve etkin şekilde yapılandırılmalıdır.

Koşullu yardım programlarının yalnızca eğitim, sağlık, nakit yardımları gibi sosyal korumayla sınırlı kalmayıp, mesleki beceri kazandırmaya da odaklanması gerekmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF iş birliğiyle yayınlanan rapora göre, sosyal yardım programının istihdam üzerindeki etkisi sınırlı olup; bu etkinin yalnızca mesleki eğitim, beceri gelişimi ve danışmanlık enstrümanlarıyla geliştirilebilmesi mümkündür (UNICEF ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Yapılması gereken en önemli uygulamalardan biri de sürecin izlenmesidir. Sosyal yardım alan bireylerin süreç içindeki istihdam durumları takip edilmelidir. Bu tür takip sistemleri, kısa vadeli etkilerin ötesinde, yardım-istihdam bağlantısını daha etkin şekilde analiz etmeye imkân tanıyacaktır. Latin Amerika ülkelerinde uygulandığı gibi, koşullu yardımların uzun vadeli etkilerini değerlendiren ve buna göre politika geliştiren mekanizmalar Türkiye’de de geliştirilebilir (Handa ve Davis, 2006).

SY-İ ölçeği akademik çalışmalarda kullanılabileceği gibi, sosyal politika yapıcılar tarafından alan araştırmalarında, etki değerlendirme süreçlerinde ve yerel yönetim politikalarında da kullanılabilir. SY-İ ölçeği sayesinde, faydalanıcıların istihdam motivasyonu, koşullu yardım uygulamalarının etkinliği ve istihdama yönlendirme sürecindeki engeller daha iyi anlaşılabilir ve politikalar buna göre yenilenebilir. Ölçeğin kamu kurumlarının veri tabanlarına entegre edilmesi, etkin, nesnel, takip edilebilir ve ölçülebilir sosyal yardım uygulamaları için önemli bir araç niteliği taşıyabilir (Social Protection ve Human Rights, 2016).

Kanıtla dayalı sosyal politika uygulamalarının ve refah hizmetlerinin niteliğinin artırılması amacıyla gelecek çalışmalarda şu araştırma alanlarına odaklanılması önerilmektedir: İlk olarak, sosyal yardım alan bireylerin istihdama geçiş süreçlerinin ve işgücü piyasasında kalıcılıklarının 3-5 yıllık periyotlarla izlendiği boylamsal (longitudinal) araştırmalar, yardımların yoksulluk tuzağından çıkış üzerindeki uzun vadeli etkilerini ölçmek açısından kritiktir. İkinci olarak, bu ölçekten elde edilen nicel verilerin, müracaatçıların sistemle kurdukları ilişkiyi ve 'paternalizm' algısını derinlemesine inceleyen nitel görüşmelerle desteklendiği karma yöntem (mixed-method) çalışmaları, hizmetlerin bireyselleştirilmesi sürecine katkı sunacaktır. Son olarak, farklı sosyal yardım modellerinin (örneğin sadece nakit transferi sağlayan programlar ile mesleki eğitim odaklı programlar) etkisini karşılaştıran deneysel veya yarı-deneysel tasarımlar, hangi müdahale aracının daha yüksek istihdam motivasyonu yarattığına dair politika yapıcılar için somut ve kanıtla dayalı veriler sağlayacaktır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Doktora çalışması kapsamında, Şırnak Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 13.06.2024 tarihli ve 2024/102831 sayılı karar ile etik onay alınmıştır. Katılımcılardan gönüllülük esasına göre onam alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Tüm yazarlar çalışmanın tasarımı, yazım süreci, veri analizi ve raporlamasına eşit katkı sağlamıştır. Makale yazımı ve son düzenleme süreçleri birlikte yürütülmüştür.

ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar, bu çalışmaya ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederler.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

A notable methodological gap exists within the domain of social policy concerning the systematic evaluation of the nexus between social assistance programs and employment outcomes. This gap is particularly critical given the theoretical tension between poverty alleviation and labor market participation. This research endeavors to construct the Social Assistance-Employment Relationship Scale (SY-I) to quantitatively evaluate the equilibrium between the poverty alleviation function of social assistance and its potentially adverse implications for registered employment within the Turkish context. Ongoing debates regarding the efficacy of contemporary social protection mechanisms, particularly conditional cash transfers, in either incentivizing active labor market participation or fostering dependency underscores the importance of developing this scale. Grounded in the debate between 'Welfare Dependency Theory' and the 'Poverty Trap,' SY-I represents the inaugural domestic instrument aimed at quantifying this complex relationship through two principal dimensions delineated as "contribution to employment" and "conditional social assistance."

Conceptual Framework and Theoretical Background

The institutional framework of Türkiye's social assistance system is based on collaboration between the Social Assistance Foundations (SYDV) and the Turkish Employment Agency (İŞKUR). Theoretically, the study addresses the 'Welfare Dependency Theory,' which suggests that generous benefits may raise reservation wages and discourage work, and the 'Poverty Trap,' where individuals avoid formal employment to prevent the loss of means-tested benefits. A review of the international literature indicates that the effects of social assistance on employment vary considerably across contexts. Recent studies on activation policies suggest that well-designed benefit programs can facilitate re-entry into the labor market (Verho et al., 2022), whereas other studies have identified potential disincentive effects among certain demographic groups (Bargain & Jonassen, 2022). Research conducted in Türkiye suggests that social assistance may contribute to informal employment; however, studies by Asik et al. (2022) and Kutlu (2016) demonstrate that integrating social assistance with active labor market policies can promote formal employment. These

conflicting findings necessitate a nuanced assessment of the aid-employment relationship utilizing a multidimensional and contextually sensitive measurement instrument.

Methodology and Research Design

The investigation was executed employing a descriptive survey model within the confines of the quantitative research paradigm. The scale development procedure adhered to a four-stage methodology in line with international standards: (1) An exhaustive literature review and the formulation of an initial item pool comprising 20 items, (2) Content validity assessment and subsequent item exclusion utilizing the Delphi technique with the involvement of eight subject matter experts, (3) A pilot study conducted with 474 participants receiving social assistance in Diyarbakır province, (4) Statistical evaluations utilizing SPSS 25 and AMOS 24 software for psychometric scrutiny. A 5-point Likert-type scale was employed as the instrument for data collection, and the construct validity of the scale was evaluated through Exploratory Factor Analysis (EFA), while model validation was ascertained via Confirmatory Factor Analysis (CFA). In the CFA process, modification indices were applied to correlate error terms between items with high semantic and theoretical proximity (e.g., items related to the conditionality of aid), ensuring the model's statistical and theoretical fit. Reliability analyses included Cronbach's alpha, item-total correlations, and composite reliability coefficients.

Findings

The demographic findings provide important insights into the sociological profile of social assistance beneficiaries in Türkiye. Of the participants, 65.2% were female, and 33.5% were between the ages of 36 and 45. Regarding educational attainment, 73.7% had completed primary school or a lower level of education, highlighting the relationship between limited educational attainment and reduced employability. Employment indicators were also notable: 67.7% of participants were unemployed, and 87.1% lacked social security coverage. In terms of income sources, 34% relied primarily on family support, while 35% depended exclusively on social assistance. The findings robustly endorse the two-factor structure of the SY-I Scale. According to the EFA outcomes, it was ascertained that the scale comprises two factors accounting for 51.25% of the total variance. The initial factor, "Contribution to Employment," exhibited statistical significance, with factor loadings ranging from 0.533 to 0.819. The second factor, "Conditional Social Assistance," was grouped with four items within the loading span of 0.668-0.758. The Cronbach's Alpha coefficient derived for the entirety of the scale was 0.712, which falls within the acceptable reliability thresholds in the field of social sciences. The CFA fit indices ($\chi^2/sd=2.241$; RMSEA=0.051; CFI=0.966; GFI=0.975; SRMR=0.059) confirmed that the proposed structure exhibited exemplary validity. Particularly, the items "Social assistance assists me in covering the expenses associated with job seeking..." (0.644) and "Employment-dependent social assistance practices facilitate employment" (0.751) serve as pivotal indicators reflecting the practical validity of the scale.

Discussion

The advancement of the Social Assistance-Employment Relationship Scale (SY-I) addresses a significant methodological gap in the social policy research. The scale's two-dimensional framework is theoretically aligned with its capacity to differentiate between the potential of assistance to overcome the 'Poverty Trap' (via the Contribution to Employment dimension) and the behavioral repercussions of conditional practices associated with preventing 'Welfare Dependency.' It provides compelling evidence supporting the scale's applicability in both scholarly research and policy evaluation endeavors. In this regard, the paramount contribution of the SY-I lies in its capacity to assess the "net effect" of social assistance on employment outcomes. For instance, a region exhibiting low "Contribution to Employment" scores alongside elevated "Conditional Social Assistance" scores may suggest a scenario wherein assistance fails to activate the workforce, thereby fostering dependency. Several limitations should be acknowledged. First, data were collected exclusively from participants in Diyarbakır Province, limiting the generalizability of the findings given Türkiye's socioeconomic diversity. Second, employment status was based solely on self-reported data and was not verified through objective records, such as Social Security Institution

(SSI) data. Third, the cultural validity of the scale has been established only in Turkish; additional research is needed to adapt and validate the instrument in minority languages.

Policy Recommendations and Future Research Directions

Integrating the SY-I Scale into policy implementation processes could improve the effectiveness of social assistance systems. First, incorporating the scale into the databases of the Ministry of Family and Social Services would enable regional monitoring of the balance between welfare dependency and employment incentives. Second, coordinating conditional social assistance programs administered by SYDVs with İŞKUR's active labor market initiatives could facilitate the implementation of integrated "social assistance + vocational training" programs. This aligns with the literature suggesting that avoiding the poverty trap requires comprehensive support beyond mere cash transfers.

Three strategic avenues are proposed for future research: (1) Evaluating the cultural validity of the SY-I through comparative applications in metropolitan regions such as Istanbul and Izmir, as well as in rural locales like Şanlıurfa and Ağrı; (2) Tailoring the scale for specific demographic groups, including migrant populations and individuals with disabilities; (3) Tracking the employment transitions of recipients of social assistance over a span of 3-5 years using longitudinal methodologies. Overall, the scale provides an evidence-based framework for integrating social protection measures with active labor market policies aimed at reducing poverty.

Conclusion

The Social Assistance-Employment Relationship Scale (SY-I) stands as a valid and reliable measurement instrument, developed as a methodological enhancement to Türkiye's social policy framework. With its two-dimensional structure and strong psychometric properties, it is the first domestically developed instrument capable of quantitatively assessing both the facilitating and constraining effects of social assistance on employment. By providing a metric to evaluate the tension between welfare dependency and activation, the integration of the scale by policymakers will facilitate data-driven enhancements across all processes. Its use in academic research may also contribute to the development of theoretical models examining the relationship between social assistance and employment in Türkiye. Ultimately, this study seeks to establish a scientific foundation for developing human-centered policies that balance social welfare objectives with economic productivity.

KAYNAKÇA

- Açar, E., & Güneş, C. (2023). OECD Ülkelerinde Makroekonomik Faktörlerin Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençlerin Oranına Etkisi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(31), 56-68. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1314685>
- Akbulut, E., Altundemir, M. E., & Güven, M. (2022). Türkiye ve AB ülkelerinde sosyal koruma yardımlarının yoksulluk üzerine etkisi: Bir panel veri analizi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 343–350. <https://doi.org/10.11616/asbi.1033102>
- Aranibar, M. F., Baez-Lopez, Y., Limon-Romero, J., Ramirez-Baron, M. C., García Rivera, B. R., Ortega-Pérez Tejada, M., & Hernández Bejarano, J. (2022). The impact of social benefits on work commitment and organizational socialization in the manufacturing industry. *Sustainability*, 14(17), 10807. <https://doi.org/10.3390/su141710807>
- Arbogast, I., & Dupor, B. (2022). Increasing employment by halting pandemic unemployment benefits. Review (Federal Reserve Bank of St. Louis), 104(3), 166-177. <https://doi.org/10.20955/r.104.166-77>
- Arendt, J. N., & Kolodziejczyk, C. (2019). The effects of an employment bonus for long-term social assistance recipients. *Journal of Labor Research*, 40(4), 412–427. <https://doi.org/10.1007/s12122-019-09290-3>

- Asik, G., Bossavie, L. L. Y., Kluve, J., Ozen, E. N., Nebiler, M., & Oviedo, A. M. (2022). The effects of subsidizing social security contributions: Job creation or informality reduction? *World Bank Policy Research Working Paper*. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-9904>
- Balvočiūtė, R. (2019). The impact of cash social benefits for reducing poverty in the European Union. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 18, 23-45. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2019.2>
- Bargain, O., & Jonassen, A. B. (2022). New evidence on welfare's disincentive for the youth using administrative panel data. *The Review of Economics and Statistics*, 1–45. https://doi.org/10.1162/rest_a_01191
- Bryan, G., Chowdhury, S., Mobarak, A. M., Morten, M., & Smits, J. (2023). Encouragement and distortionary effects of conditional cash transfers. *Journal of Public Economics*, 228, Article 105004. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2023.105004>
- Busilacchi, G., & Fabbri, A. (2023). Does the unemployment trap still exist? The case of the Italian minimum income scheme. *Social Policy & Administration*. <https://doi.org/10.1111/spol.12987>
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133–151.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (24. baskı). Pegem Akademi.
- Carmines, E. G., & Zeller, R. A. (1979). *Reliability and validity assessment*. Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412985642>
- Churchill, G. A. (1979). A paradigm for developing better measures of marketing constructs. *Journal of Marketing Research*, 16(1), 64–73.
- Coomes, O. T., Takasaki, Y., & Rhehtulla, J. M. (2011). Land-use poverty traps identified in shifting cultivation systems shape long-term tropical forest cover. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(34), 13925-13930. <https://doi.org/10.1073/pnas.1012973108>
- Dustmann, C., Landersø, R., & Andersen, L. H. (2024). Refugee benefit cuts. *American Economic Journal: Economic Policy*, 16(2), 406–441. <https://doi.org/10.1257/pol.20220062>
- Esenyel, C. (2015). Türkiye'de ve dünyada şartlı nakit transferi uygulamaları [Uzmanlık tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı]. <https://www.aile.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/15-turkiye-de-ve-dunyada-sartli-nakit-transferi-uygulamalari-caner-esenyel.pdf>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). Sage Publications. https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/52063_00_Field_4e_SPSS_Prelims.pdf
- Fietz, K., Morgandi, M., Oliveira, G. L. D., & Superti, L. H. (2024). Exit patterns from Brazil's Bolsa Familia and the role of the local labor market. *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 10676. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-10676>
- George, D., & Mallery, P. (2024). *IBM SPSS Statistics 29 Step by Step: A Simple Guide and Reference* (18th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032622156>
- Gromadzki, J., Sałach, K., & Brzeziński, M. (2023). When populists deliver on their promises: the electoral effects of a large cash transfer programme in Poland. *Economica*, 91(361), 320-345. <https://doi.org/10.1111/ecca.12505>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Pearson Education.
- Handa, S., & Davis, B. (2006). The experience of conditional cash transfers in Latin America and the

- Caribbean. *FAO ESA Working Paper*, 06-04. <https://ageconsearch.umn.edu/record/289060/files/a-ag429t.pdf>
- Hinkin, T. R. (1995). A review of scale development practices in the study of organizations. *Journal of Management*, 21(5), 967–988. [https://doi.org/10.1016/0149-2063\(95\)90050-0](https://doi.org/10.1016/0149-2063(95)90050-0)
- Holzmänn, R. (2003). Social risk management: The World Bank approach to social protection in a globalizing world. *World Bank Publications*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/494981468762925392/pdf/302560SRMWB0ApproachtoSP01public1.pdf>
- Hoynes, H., & Rothstein, J. (2019). Universal basic income in the United States and advanced countries. *Annual Review of Economics*, 11(1), 929-958. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080218-030237>
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31–36. <https://doi.org/10.1007/BF02291575>
- Karagöz, Y. (2019). *Uygulamalı istatistiksel analizler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karakoç, F. Y., & Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 40, 39–49. <https://doi.org/10.25282/ted.228738>
- Kozłowski, A., & Komorowska, O. (2024). Impact of the increase in social benefits on paid employment of mothers of children with disabilities: Evidence from Poland. *Economics & Sociology*, 17(4), 118–144. <https://doi.org/10.14254/2071-789x.2024/17-4/7>
- Kraay, A., & McKenzie, D. (2014). Do poverty traps exist? Assessing the evidence. *Journal of Economic Perspectives*, 28(3), 127-148. <https://doi.org/10.1257/jep.28.3.127>
- Kutlu, D. (2016). Türkiye’de sosyal yardım ve istihdam ilişkisinin güncel boyutları. *Mülkiye Dergisi*, 40(2), 101–141. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/487438>
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563–575. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Lehwess-Litzmann, R., & Nicaise, I. (2020). Surprisingly small: Effects of 'generous' social benefits on re-employment of (quasi-) jobless households. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 36(1), 76–91. <https://doi.org/10.1017/ICS.2020.1>
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1–55.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- ODI. (2011). A conceptual framework for understanding the role of cash transfers. Overseas Development Institute.
- Ortakaya, Ü. İ. (2023). Social assistance as a livelihood strategy among the working poor: A case study from Türkiye. *Global Social Welfare*. <https://doi.org/10.1007/s40609-023-00312-8>
- Scrabis-Fletcher, K., & Silverman, S. (2010). Perception of competence in middle school physical education: Instrument development and validation. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81(1), 52–61. <https://doi.org/10.1080/02701367.2010.10599627>
- Sipahi, B. (2022). İşsizlik yardımlarının bireylerin sağlık üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 856-874. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1141045>
- Social Protection & Human Rights. (2016). *Conditional cash transfers: Learning from the literature*.

<https://socialprotection-humanrights.org/wp-content/uploads/2016/06/16020912CCTLearning-from-the-LiteratureLR.pdf>

- Şeker, H., & Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Nobel Yayıncılık.
- Taskin, T., Wiseman, W., Alcan, D., & Mokretar-Karroubi, R. (2016). Impact of social assistance on labor market mobility: The case of Turkey. *World Bank Policy Research Working Paper*. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-7801>
- Tezbaşaran, A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği.
- UNICEF & Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Türkiye'de şartlı nakit transferi programının iyileştirilmesine yönelik politika belgesi*. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C5%9Farl%C4%B1-nakit-transferi-program%C4%B1n%C4%B1n-iyile%C5%9Ftirilmesine-y%C3%B6nelik-politika-belgesi>
- Venkatraman, N., & Grant, J. H. (1986). Construct measurement in organizational strategy research: A critique and proposal. *Academy of Management Review*, 7(1), 71–87.
- Verho, J., Hämäläinen, K., & Kanninen, O. (2022). Removing welfare traps: Employment responses in the Finnish basic income experiment. *American Economic Journal: Economic Policy*, 14(1), 501–522. <https://doi.org/10.1257/pol.20200143>
- World Bank. (2018). *Turkey's integrated social assistance system*. World Bank.
- Yuniarti, D., Budimansyah, S., & Purnawan, E. (2025). Employment and welfare: A review of the literature on socioeconomic implications. *Southeast Asia Journal of Graduate of Islamic Business and Economics*, 3(1), 7–15. <https://doi.org/10.37567/sajgibe.v3i1.3568>
- Zwane, T., Biyase, M., & Rooderick, S. (2022). Assessing the impact of social grants on household welfare using propensity score matching approach. *International Journal of Development Issues*, 24(1), 1-15. <https://doi.org/10.1108/ijdi-01-2022-0024>

EK: Ölçek Soruları

	Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisi Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	İstihdama Katkı					
1	Sosyal yardımlar, iş bulma konusunda bana destek oluyor.					
2	Sosyal yardım aldığımda, iş bulmam için gereken eğitim ve kurslara katılabiliyorum.					
3	Sosyal yardım alırken, iş bulmak için yeterli desteği alıyorum.					
4	Sosyal yardımlar, iş bulmamı kolaylaştırıyor.					
5	Sosyal yardım aldığımda, iş bulma sürecindeki masrafları karşılayabiliyorum (ulaşım, giyim, vs.).					
	Koşullu Sosyal Yardım					
6	Sosyal yardımlar çalışma şartına bağlanmalıdır					
7	Çalışma şartına bağlı sosyal yardım uygulamaları istihdama katkı sağlar.					
8	Çalışma şartına bağlı sosyal yardım uygulamaları yoksulluğu azaltır.					
9	Sosyal yardım ve istihdam politikaları birbiriyle bağlantılı olmalıdır.					